

ІНТЕГРАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ СКЛАДОВОЇ В РІЗНИХ СФЕРАХ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Лариса Наливайко

професор кафедри
загальноправових дисциплін,
доктор юридичних наук, професор

Даніела Голубєва

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гендерні питання сьогодні є одними з найбільш актуальних у сучасному суспільстві, оскільки забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є фундаментальною засадою побудови демократичної, правової та соціальної держави. Гендерна нерівність та дискримінація присутні майже у кожній сфері людського життя: професійній, побутовій, освітній, культурній, політичній тощо. Найчастіше жертвами дискримінації, зокрема за ознакою статі, стають жінки. Наприклад, з боку роботодавця при працевлаштуванні, при оцінюванні інтелектуальних та фізичних можливостей, у доступі до певних професій тощо. Однак у сфері освіти, зокрема вищої, дискримінації піддані чоловіки, тому проблема гендерної нерівності у закладах вищої освіти залишається надзвичайно актуальною.

В Україні теоретико-правова характеристика різних аспектів гендерних досліджень здійснена у роботах таких вчених, як І. Грицай, Р. Гриценко, М. Дністрянський, О. Зайчук, В. Зацерковний, Н. Зінченко, О. Ігнатова, М. Кельман, М. Козюбра, А. Колодій, В. Костицький, М. Костицький, В. Копейчиков, А. Крижанівський, Н. Крестовська, О. Кустовська, Н. Кушнаренко, В. Лемак, О. Лисенко, В. Малигіна, О. Меленко, Л. Наливайко, Н. Оніщенко, М. Орзіх, О. Петришин, П. Рабінович, В. Селіванов, О. Скакун, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та ін. Варто зазначити, що питання гендерного паритету у закладах вищої освіти сьогодні є недостатньо дослідженими, що зумовлює необхідність подальшої розробки.

Різні типи проблем постають у двох різних видах гендерної нерівності у сфері вищої освіти. Першим видом гендерної дискримінації є мала кількість чоловіків серед викладачів. Ця проблема характерна для педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти різних рівнів, а також у цій сфері існують гендерні стереотипи, які проявляються у навчальних дисциплінах, які викладають чоловіки: фізкультура, трудове навчання, вогнепальна підготовка, інформаційні технології тощо. Але неможливо точно оцінити це явище, адже факту дискримінації немає – чоловіки на підсвідомому рівні не мають бажання працювати у закладах освіти, бо вважають, що це виключно жіноча професія. Трохи інша ситуація склалась з кількістю чоловіків серед викладачів вищих закладів освіти, хоча рівень все-одно є непропорційним.

Іншим видом вчені виділяють проблему гендерної нерівності серед студентів. У закладах освіти за статистичними даними за 2019-2020 навчальний рік, кількість жінок та чоловіків розподілена по-різному: дівчата частіше обирають гуманітарні та мистецькі факультети, а хлопці – інформаційно-технічні та інженерні. Індекс гендерного паритету, тобто співвідношення кількості жінок та чоловіків, є найвищим у технікумах, коледжах, училищах (на 100 хлопців припадає 137 дівчат), найнижчим – у закладах професійної освіти (на 100 хлопців припадає 60 дівчат), а в університетах, академіях та інститутах їхня кількість майже однакова (105 дівчат припадає на 100 хлопців) [2]. Отже, в університетах майже рівна кількість дівчат та хлопців – різниця існує лиш на окремих факультетах.

Наприклад, на технічні спеціальності вступає більше хлопців, ніж дівчат (77% і 23% відповідно), що зумовлено впливом гендерних стереотипів у суспільстві, що на такі факуль-

тети вступають лише особи чоловічої статі. Ті дівчата, що вступають на технічні спеціальності, зазнають булінгу з боку одногрупників та викладачів-чоловіків [3, с. 70]. Через це можливе заниження оцінки знань або, навпаки, завищення, обґрунтоване тим, що мета навчання полягає не у професійному рості, а в особистому житті.

Аналогічно, дефіцит хлопців серед студентів існує на факультетах, що стереотипно вважаються жіночими (частка жінок складає понад 80%): біологічний, соціологічний, педагогічний (про що говорилося раніше), гуманітарний. На відміну від дівчат на «чоловічих» факультетах, до хлопців на «жіночих» факультетах ставлення набагато краще: їх нахваляють за такий «благородний вибір», нібито «не кожен хлопець готовий вступити сюди», в той час як наявність дівчат на цьому ж факультеті нікого не здивує.

Існують також факультети, на які вступає однакова кількість як чоловіків, так і жінок. Найпопулярнішим із них, станом на 2020 рік, став факультет управління та адміністрування – серед випускників 15% чоловіків та 22% жінок [5, с. 155]. На основі зазначеного, варто наголосити, що проблема гендерної нерівності у закладах вищої освіти України є гострою та потребує ефективних шляхів подолання.

Дискримінація за ознакою статі в галузі освіти є одночасно причиною і наслідком більш широких форм гендерної нерівності в суспільстві. Щоб розірвати порочне коло, ЮНЕСКО зобов'язується сприяти гендерній рівності через систему освіти й всередині неї [4]. В Україні для подолання гендерних стереотипів та забезпечення гендерної рівності в професійній сфері вжито ряд заходів на державному рівні. Зокрема, створено законодавчу базу, яка регламентує питання гендерної рівності та запобігання дискримінації: Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [1, с. 269]. Законодавчі акти, які стосуються різних рівнів освіти, також мають норми, що забезпечують паритетність в освітньому процесі. Однак, організаційно-правові заходи мають фрагментарний характер, для подолання дискримінації та гендерних стереотипів, зокрема, необхідно проводити постійну правопросвітницьку роботу, комунікувати із засобами масової комунікації для розповсюдження навчальних та виховних матеріалів щодо важливості гендерної рівності тощо.

Отже, проблема гендерної нерівності в закладах вищої освіти потребує комплексного вирішення, оскільки гарантоване Конституцією України право на освіту не має гендерної приналежності. Нормативно-правові механізми забезпечення паритетної участі в освітньому процесі вже запроваджені, однак система організаційно-правових заходів потребує подальшого удосконалення.

1. Василик А. В., Бойчук Н. С., Омельченко К. С. Гендерні аспекти професійної самореалізації в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. №5. С. 268–274.

2. Гендерна статистика у сфері освіти та науки за 2020 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/help/gender/description_2_3.htm.

3. Ісакова Н.Б. Гендерний паритет у науці: тенденції в світі та в Україні. *Наука та наукознавство*. 2018. № 2. С. 69-90.

4. ЮНЕСКО. Образование и гендерное равенство [Електронний ресурс] / ЮНЕСКО – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.unesco.org/themes/obrazovanie-i-gendernoe-ravenstvo>.

5. Юшко А.М., Войтенко А.В. Гендерна нерівність на українському ринку праці: перевага чи недолік?. Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві : *зб. наук. пр. за матеріалами II Інтернет-конференції* (м. Харків, 29 листопада 2019 р.) / Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 153–159.